

Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
N. WAHL
представено на 11 септември 2014 година¹

Дело C-449/13

CA Consumer Finance SA
срещу
Ingrid Bakkaus
Charline Bonato, с предбрачно фамилно име Savary
Florian Bonato
(Преюдициално запитване,
отправено от Tribunal d'instance d'Orléans (Франция)

„Защита на потребителите — Потребителски кредит — Преддоговорни задължения на заемодателя, осъществяващ своята дейност като търговец — Задължения за предоставяне на информация и за оценка на кредитоспособността на потребителя — Доказателствена тежест и средства за доказване на изпълнението на посочените задължения“

1. Настоящото преюдициално запитване е относно тълкуването на някои разпоредби от Директива 2008/48/ЕО², свързани с преддоговорните задължения на заемодателя, осъществяващ своята дейност като търговец. Предмет на разглеждане по-специално са задълженията по член 5 (задължение за предоставяне на информация и на разяснения) и по член 8 (оценка на кредитоспособността на потребителя) от посочената директива.

2. Става ясно, че запитващата юрисдикция желае най-вече да получи разяснения във връзка с доказателствената тежест и средствата за доказване на изпълнението на посочените задължения. В настоящото заключение застъпвам становището, че ако въпросът *кой* по принцип следва да докаже, че договорните задължения за предоставяне на информация и проверка, произтичащи от Директива 2008/48, са били точно изпълнени, според мен произтича по логичен начин от посочената директива, то *средствата* за доказване на това изпълнение, по мое мнение, до голяма степен остават под действието на принципа на процесуалната автономия. Поради това към поставените от запитващата юрисдикция въпроси следва да се подходи с известна предпазливост, за да се намери справедлив баланс между целта за защита на потребителите, преследвана с тази директива, и необходимостта от заемодателя да не се изискват нереалистични доказателствени средства.

¹ — Език на оригиналния текст: френски.

² — Директива на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета (ОВ L 133, стр. 66 и поправки в ОВ L 207, 2009 г., стр. 14, ОВ L 199, 2010 г., стр. 40 и ОВ L 234, 2011 г., стр. 46).

I – Правна уредба

A – Правото на Съюза

3. Член 5 от Директива 2008/48, озаглавен „Преддоговорна информация“, гласи:

„1. Достатъчно време преди потребителят да бъде обвързан с договор или предложение за кредит, кредиторът и, ако е приложимо, кредитният посредник въз основа на предложените от кредитора условия по кредита, както и, ако е приложимо, на изразените предпочитания и предоставената от потребителя информация предоставя на потребителя информацията, необходима за сравняване на различните предложения за сключване на договор и вземането на информирано решение за сключване на договор за кредит. Тази информация, на хартиен или друг траен носител, се предоставя посредством „Стандартна европейска информация относно потребителски кредит“ в приложение II. Смята се, че кредиторът е изпълнил изискванията относно информацията по настоящия параграф и по член 3, параграфи 1 и 2 от Директива 2002/65/ЕО, ако е предоставил „Стандартна европейска информация за потребителски кредит“.
[...]

[...]

6. Държавите членки гарантират, че кредиторите и, когато е приложимо, кредитните посредници дават подходящи пояснения на потребителя, за да бъде потребителят в състояние да оцени дали предлаганият договор за кредит е адаптиран към нуждите му и финансовото му състояние, ако е необходимо чрез разясняване на преддоговорната информация, която следва да се предостави в съответствие с параграф 1, съществените характеристики на предлаганите продукти и специфичния ефект, който могат да имат върху потребителя, включително последиците от просрочените плащания за потребителя. Държавите членки могат да адаптират начина, по който такава помощ се предоставя, както и това от кого се предоставя тази помощ, спрямо конкретните обстоятелства, при които се предлага договорът за кредит, лицето, на което се предлага той, и какъв вид кредит се предлага“.

4. Член 8, параграф 1 от Директива 2008/48, озаглавен „Задължение за оценка на кредитоспособността на потребителя“, предвижда:

„Държавите членки гарантират, че преди сключването на договора за кредит кредиторът оценява кредитоспособността на потребителя въз основа на достатъчно информация, получена, когато е уместно, от потребителя и, ако е необходимо, въз основа на справка в съответната база данни. Държавите членки, чието законодателство задължава кредиторите да направят оценка на кредитоспособността на потребителя въз основа на справка в съответната база данни, могат да запазят в сила това изискване“.

5. Член 22 от Директивата, озаглавен „Хармонизация и императивен характер на настоящата директива“, предвижда в параграфи 2 и 3:

„2. Държавите членки гарантират, че потребителите не могат да се откажат от правата, предоставени им с разпоредбите на националното законодателство, привеждащо в изпълнение или съответстващо на настоящата директива.

3. Държавите членки освен това гарантират, че разпоредбите, които приемат за изпълнение на настоящата директива, не могат да бъдат заобиколени в резултат на начина, по който са формулирани договорите, по-конкретно чрез включване на усвоявания или договори за кредит, попадащи в приложното поле на настоящата директива, в договори за кредит, чийто характер или цел би позволил да се избегне изпълнението ѝ“.

6. Член 23 от Директива 2008/48, озаглавен „Санкции“, гласи:

„Държавите членки установяват система от санкции за нарушаване на националните разпоредби, приети съгласно настоящата директива, и вземат всички необходими мерки за гарантирано прилагане на тези санкции. Предвидените санкции трябва да бъдат ефективни, пропорционални и възпиращи“.

Б – *Френското право*

7. Закон № 2010-737 от 1 юли 2010 г. относно реформата на потребителския кредит³, който има за задача да транспонира Директива 2008/48 е включен в членове L. 311-1 и сл. от Code de la consommation [Кодекс за потреблението].

8. Член L. 311-6 от посочения кодекс, който урежда задължението за връчване на документа със стандартна европейска информация, гласи:

„I. Преди сключването на договора за кредит заемодателят или кредитният посредник дава на заемателя, писмено или върху друг траен носител, информацията, която е необходима за сравняване на различните оферти и позволява на заемателя, с оглед на предпочитанията му, да разбере ясно обхвата на поеманото от него задължение. [...]

II. Когато потребителят желае да сключи договора за кредит на мястото на продажбата, заемодателят следи за това посоченият в точка I документ да бъде връчен на заемателя на мястото на продажбата“.

9. Член L. 311-8 от Code de la consommation, който урежда задължението за предоставяне на преддоговорни разяснения, предвижда:

„Заемодателят или кредитният посредник предоставя на заемателя разяснения, които да му позволят да прецени дали предложеният договор за кредит е съобразен с неговите потребности и с финансовото му положение, по-специално въз основа на информацията, съдържаща се в документа, посочен в член L. 311-6. Заемодателят или кредитният посредник насочва вниманието на заемателя към основните характеристики на предлагания кредит или предлаганите кредити и към последиците, които могат да имат тези кредити върху финансовото му положение, включително в случай на неплащане. Когато заемателят е изразил предпочитанията си, тази информация му се предоставя въз основа на изразените предпочитания.

[...]“.

10. Член L 311-9 от посочения кодекс гласи:

„Преди да сключи договора за кредит, заемодателят проверява кредитоспособността на заемателя въз основа на достатъчно данни, включително информацията, предоставена от последния по искане на заемодателя. Заемодателят извършва справка с предвидения в член L. 333-4 файл, съгласно условията, предвидени в постановлението, посочено в член L. 333-5“.

11. Член L. 311-48, втора и трета алинея от Code de la consommation предвижда:

„Когато заемодателят не е изпълнил задълженията си по членове L. 311-8 и L. 311-9, той губи правото на лихви, изцяло или в определено от съда съотношение. [...]

³ — JORF, 2 юли 2010 г., стр. 12001.

Заемателят дължи единствено главницата съгласно предвидения погасителен план, и евентуално лихвите, които заеодателят не е загубил правото да получи. Върху сумите за лихви, получени от заеодателя, се дължи установената по закон лихва от датата на изплащането им и същите или се възстановяват от заеодателя, или се приспадат от остатъка от дължимата главница“.

II – Фактите в основата на спора, преюдициалните въпроси и производството пред Съда

12. Преюдициалното запитването е отправено във връзка с два отделни спора на CA Consumer Finance SA (наричано по-нататък „CA CF“), от една страна, с г-жа Vakkaus и от друга страна, със съпрузите Bonato по повод изплащането на дължимия остатък по заемите, отпуснати им от това дружество за закупуването на леки автомобили.

13. Запитващата юрисдикция, която е сезирана по тези спорове и уточнява, че ответниците в главното производство не се явяват на заседанието, служебно⁴ повдига за разглеждане, с оглед евентуалното изгубване на правото на договорни лихви на заеодателя съгласно член L. 311-48 от Code de la consommation, съображения, свързани, първо, с липсата на доказателство за съдържанието на документа с преддоговорна информация, който е трябвало да бъде връчен на заемателя, второ, с липсата на доказателство за изпълнение на задължението за предоставяне на разяснения и неизпълнение на задължението на заеодателя за предупреждаване на заемателя в рамките на задължението за предоставяне на разяснения, и трето, с неизвършване на справка с файла относно затрудненията при изплащане на кредити от частноправните субекти (ИКЧС) в рамките на проверката на кредитоспособността. По спора на съпрузите Bonato със CA CF посочената юрисдикция също повдига въпрос за липсата на доказателство за изпълнение на задължението за проверка на кредитоспособността на заемателите.

14. Тъй като счита, че тези спорове повдигат въпроси, свързани с прилагането и тълкуването на правото на Съюза, Tribunal d'instance d'Orléans решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

- „1) Трябва ли Директива 2008/48[...] да се тълкува в смисъл, че заеодателят следва да докаже точното и пълно изпълнение на своите задължения при сключването и изпълнението на договор за кредит, произтичащи от националното законодателство, с което е транспонирана Директивата?
- 2) Допуска ли Директива 2008/48[...] възможността точното и пълно изпълнение на задълженията на заеодателя да се докаже единствено посредством съдържаща се в договора за кредит типова клауза, с която потребителят потвърждава изпълнението на задълженията на заеодателя, без това доказване да е подкрепено с документите, които заеодателят е изготвил и връчил на заемателя?
- 3) Трябва ли член 8 от Директива 2008/48[...] да се тълкува в смисъл, че не допуска проверката на кредитоспособността на потребителя да се извършва само въз основа на декларираната от потребителя информация, без да се упражнява действителен контрол върху тази информация посредством други данни?
- 4) Трябва ли член 5, параграф 6 от Директива 2008/48[...] да се тълкува в смисъл, че заеодателят не може да е предоставил подходящи разяснения на потребителя, ако предварително не е проверил неговото финансово положение и неговите потребности?

4 — Съгласно член L. 141-4 от Code de la consommation съдът може служебно да се позовава на всички разпоредби на кодекса по споровете във връзка с неговото прилагане.

Трябва ли член 5, параграф 6 от Директива 2008/48[...] да се тълкува в смисъл, че не допуска възможността предоставяните на потребителя подходящи разяснения да произтичат само от съдържащата се в договора за кредит договорна информация, без да се изготвя специфичен документ?“.

15. СА СФ, френското, германското и испанското правителство, както и Европейската комисия са представили писмени становища.

16. Френското и германското правителство, както и Комисията са изслушани в съдебното заседание, проведено на 10 юли 2014 г.

III – Анализ

А – Общи съображения относно преддоговорните задължения, произтичащи от Директива 2008/48, и относно режима на доказване на тяхното изпълнение

17. Тъй като основната цел на Директива 2008/48 е да се осигури на всички потребители високо и равностойно ниво на защита и да се създаде реален вътрешен пазар⁵, тя по-специално задължава държавите членки да предприемат подходящи мерки за насърчаване на т.нар. „отговорно“ поведение на всички етапи от кредитното правоотношение и при отчитане на специфичните особености на техния кредитен пазар⁶.

18. В този смисъл един от стълбовете на произтичащата от Директива 2000/48 хармонизация е свързан с предвидените за заемодателите преддоговорни задължения. Като цяло те включват, от една страна, задължение за предоставянето на определена информация и разяснения на потребителя⁷, които да му позволят да направи информиран избор, преди да се обвърже с подписването на договора за кредит, и от друга страна, изискване за оценка на кредитоспособността на потребителя, насочено към насърчаване както на заемателя, така и на заемодателя, да вземат отговорно решение относно подписването на договора и отпускането на кредита⁸.

19. В случая именно два аспекта на проведената с Директива 2008/48 хармонизация са предмет на разглеждане в служебно повдигнатите съображения и тези аспекти са посочени в поставените от запитващата юрисдикция въпроси. Първият е свързан със задължението за предоставяне на информация и разяснения съгласно член 5, параграфи 1 и 6 от Директива 2008/48. Вторият аспект се отнася до задължението за проверка на кредитоспособността, предвидено в член 8 от тази директива. Във френската правна уредба неизпълнението на тези задължения, въведени с членове L. 311-6, L. 311-8 и L. 311-9 от Code de la consommation, поражда определени последици, които в случай на неизпълнение далеч не са незначителни за заемодателя, тъй като съгласно член L. 311-48 от посочения кодекс, разпоредба, която има за цел да транспонира член 23 от Директивата, неизпълнението по принцип се санкционира с пълното изгубване на правото на заемодателя да му бъдат изплащани лихви⁹.

5 — Вж. съображение 9 от Директива 2008/48, съгласно което „[п]ълната хармонизация е необходима, за да се осигури на всички потребители в Общността високо и равностойно ниво на защита на техните интереси и за да се създаде реален вътрешен пазар“.

6 — Вж. съображение 26 от посочената директива.

7 — Членове 5 и 6 от посочената директива.

8 — Член 8 от посочената директива.

9 — В решение LCL Le Crédit Lyonnais (C-565/12, EU:C:2014:190, т. 46—54) Съдът внася важни уточнения във връзка с установяването на степента на съответствие на националния режим с член 23 от Директива 2008/48.

20. Следва да се отбележи, че съответните разпоредби от тази директива са транспонирани във френското право с приемането на Закона Lagarde от 1 юли 2010 г.¹⁰, с което, въпреки формулировката на преюдициалните въпроси, се изключва обсъждането относно необходимостта да се признае евентуален пряк хоризонтален ефект на тази директива.

21. Следва също да се отбележи, че запитващата юрисдикция не отправя до Съда въпрос относно възможността да приложи служебно разпоредбите, които транспонират във вътрешното право Директива 2008/48. Това по всяка вероятност се обяснява с обстоятелството, че националното право във всички случаи ѝ предоставя такава възможност (вж. член L. 141-4 от Code de la consommation), както и със сравнението, което безспорно може да бъде направено с положенията, изведени в решение *Rampion и Godard*¹¹, което признава правото на националния съд служебно да прилага някои разпоредби, които транспонират във вътрешното право разпоредби на Директива 87/102, предшестваща Директива 2008/48.

22. Въпросите на запитващата юрисдикция са свързани основно с доказателствената тежест и средствата за доказване на изпълнението на предоговорните задължения.

23. Както ще посоча по-долу, ако въпросът на *кого* следва да се възложи доказването, че посочените задължения са били точно изпълнени, според мен произтича имплицитно от Директива 2008/48 и преследваните от нея цели, то в съответствие с принципа на процесуалната автономия допустимите за целта *доказателствени средства* се уреждат по принцип от националното право на държавите членки.

24. Първо, що се отнася до въпроса кой следва да докаже точното изпълнение на предоговорните задължения, както правилно отбелязва запитващата юрисдикция, със сигурност Директива 2008/48 не съдържа нито една разпоредба, предвиждаща ясни и точни правила за доказателствената тежест относно изпълнението на предоговорните задължения, които носят заемодателите. Следователно сама по себе си тази директива няма отношение към режима на доказване на изпълнението или неизпълнението на предвидените в националните правни системи задължения.

25. Въпреки това съвсем логично от преследваната с Директива 2008/48 цел за защита на потребителите следва, че тежестта да се докаже изпълнението на предоговорните задължения за предоставяне на информация и за извършване на проверка по принцип трябва да се носи от заемодателя, осъществяващ своята дейност като търговец — на тази тема ще се спра отново при разглеждането на първия преюдициален въпрос. Най-общо според мен длъжникът по конкретното задължение за предоставяне на информация и извършване на проверка, тоест в случая заемодателят, извършващ дейността си като търговец, би трябвало да докаже неговото изпълнение.

26. Второ, що се отнася до начините на събиране на доказателства за изпълнението на тези задължения, в съответствие с принципа на процесуална автономия би следвало този въпрос да се урежда от националното право при спазване на принципите на ефективност и еквивалентност. Всъщност държавите членки трябва да гарантират, че правилата за доказване, на първо място, не са по-неблагоприятни от тези, които уреждат аналогични вътрешноправни съдебни производства, а на второ място, не правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването от страните в процеса на правата, предоставени от правния ред на Съюза¹².

10 — Вж. точки 7—11 от настоящото заключение.

11 — C-429/05, EU:C:2007:575, т. 69.

12 — Вж. в този смисъл решение *Argog* (C-55/06, EU:C:2008:244, т. 191 и цитираната съдебна практика) и решение *Steffensen* (C-276/01, EU:C:2003:228, т. 62 и 63).

27. В случая принципът на еквивалентност не подлежи на обсъждане.

28. Моето мнение във връзка със спазването на принципа на ефективност е, че той не определя конкретно допустимите средства за доказване на точното изпълнение на задълженията на заемодателя, произтичащи от мерките за транспониране на Директива 2008/48. Както изглежда приема запитващата юрисдикция, решение *Rampion и Godard* (EU:C:2007:575) е свързано с необходимостта, с цел да се осигури ефективна защита на потребителите, от „външна намеса“, т.е. да се утвърди правото на сезирания съд да приложи служебно разпоредбите за транспониране на Директива 87/102. Същевременно запитващата юрисдикция е на мнение, че действията на съда не могат да гарантират ефективността на правото на Европейския съюз, ако липсва правило относно доказателствената тежест и предмета на доказване. Тя изяснява, че евентуалното неизпълнение се установява най-често от представените по делото документи.

29. Не намирам тези доводи за напълно убедителни.

30. Най-напред, според мен е излишно да се приема, че защитата на потребителите изисква „правило“ относно доказателствената тежест и предмета на доказване във връзка с произтичащите от Директива 2008/48 задължения. Утвърждаването на подобно правило би създавало риск от въвеждане на система от установени по закон доказателства, която би отхвърлила изцяло принципа на свободата на доказване, а това не е лишено от опасности с оглед на ефективната съдебна защита.

31. На следващо място, това съображение не отчита факта, че след като съдът си задава въпроса за наличие на евентуално неизпълнение на предвидените с Директива 2008/48 преддоговорни задължения, той може, и дори трябва, да приложи всички необходими процесуални средства, за да установи точното изпълнение на посочените задължения¹³. Подобно на вече посоченото от Съда във връзка със служебната преценка на неравноправния характер на клауза, включена в договор между потребител и заемодател, осъществяващ дейността си като търговец, и предвид аналогията, която е възможно да се очертае, както е постъпил Съдът в решение *Rampion и Godard* (EU:C:2007:575), с нивото на защита, предоставено от различните директиви за защита на потребителите, съдът при необходимост трябва служебно да предприеме мерки за събиране на доказателства, за да установи дали точно са били изпълнени преддоговорните задължения за проверка и предоставяне на информация, възложени на заемодателя.

32. Ще разгледам всеки от преюдициалните въпроси с оглед на всички изложени съображения.

Б – По първия въпрос относно тежестта на доказване на точното изпълнение на преддоговорните задължения на заемодателя, предвидени в Директива 2008/48

33. С първия си въпрос запитващата юрисдикция иска да установи дали Директива 2008/48 трябва да се тълкува в смисъл, че заемодателят следва да докаже точното и пълно изпълнение на своите задължения при сключването и изпълнението на договор за кредит, произтичащи от националното законодателство, с което е транспонирана тази директива.

34. Според мен ефективното упражняване на предоставените с Директива 2008/48 права допуска национално правило¹⁴ като предвиденото във френската правна уредба, което възлага на заемодателя тежестта да докаже точното изпълнение на преддоговорните задължения за предоставяне на информация.

13 — Вж. в този смисъл решение *VB Pénzügyi Lízing* (C-137/08, EU:C:2010:659, т. 56).

14 — От член 1315 от френския *Code civil* [Граждански кодекс] следва всъщност, че който твърди, че е изпълнил свое задължение, трябва да докаже това.

35. Възможно е в резултат от изложените предварителни съображения да се приеме и тъкмо обратното, а именно че е съвсем логично с оглед на целта да се осигури защита на потребителите, преследвана от Директива 2008/48, тежестта да се докаже изпълнението на преддоговорните задължения за предоставяне на информация и проверка, предвидени в нея, по принцип да се носи от заемодателя, осъществяващ своята дейност като търговец. От заемодателя може да се изиска да докаже пред съда точното изпълнение на преддоговорните си задължения, което означава, както посочва френското правителство, заемодателят да положи известни усилия, за да събере и съхрани доказателствата за изпълнението на своите задължения за предоставяне на информация и разяснения.

36. По-конкретно това означава, че съдът, който е сезиран и следва да установи дали отделните преддоговорни задължения за предоставяне на информация и проверка, предвидени в Директива 2008/48, са точно и изцяло изпълнени, ако счете, че представените му доказателства са недостатъчни, ще трябва да се обърне към заемодателя, осъществяващ дейността си като търговец, за да може същият да има възможност да представи считаните за липсващи доказателства.

37. Все пак, макар че за да се осигури ефективността на Директива 2008/48, заемодателят трябва да положи усилия за набавянето на доказателства за изпълнение на своите преддоговорни задължения, от него не би могло да се изисква да представя документи, които по дефиниция се намират единствено у заемателя, например информацията, която следва да е предоставил на потребителя на хартиен или друг траен носител съгласно член 5, параграф 1 от Директива 2008/48.

38. Поради това моето мнение, че водещото правило във френската правна уредба, а именно че по принцип заемодателят носи тежестта да докаже изпълнението на преддоговорните задължения по членове 5—8 от Директива 2008/48, не само че не компрометира гарантираната с тази директива защита на потребителите, а е и в пълно съответствие с изискването за нейната ефективност.

39. От изложените съображения следва, че отговорът на първия преюдициален въпрос следва да бъде положителен и да се приеме, че Директива 2008/48 трябва да се тълкува в смисъл, че заемодателят следва да докаже точното и пълно изпълнение на своите задължения при сключването и изпълнението на договор за кредит.

В – По втория въпрос относно доказването на изпълнението на преддоговорните задължения на заемодателя с включването на типова клауза

40. С втория въпрос запитващата юрисдикция иска от Съда да установи дали включването на типова клауза, неподкрепена с изготвени от заемодателя и връчени на заемателя документи, може да бъде достатъчно, за да докаже точното изпълнение на преддоговорните задължения на заемодателя за предоставяне на информация и проверка.

41. В случая от акта за преюдициално запитване е видно, че договорът за кредит, подписан от единия от ответниците по главното производство, а именно г-жа Vakkaus, съдържа типова клауза, с която тя признава, „че [е] получи[ла] и се [е] запозна[ла] със съдържанието на документа, съдържащ стандартна европейска информация“. Запитващата юрисдикция иска да установи дали подобна клауза не само установява връчването на заемателя на документ, съдържащ преддоговорна информация, а също може да докаже, че самото съдържание на предоставената преддоговорна информация е съобразено с изискванията на Директива 2008/48. Тя по-специално се позовава на член 22 от Директива 2008/48, който задължава държавите

членки да гарантират, от една страна, че потребителите не могат да се откажат от правата, предоставени им с разпоредбите на националното законодателство за транспониране на тази директива, а от друга страна, че тези разпоредби не могат да бъдат заобиколени в резултат от начина, по който са формуирани клаузите на договорите.

42. Смятам, че отговорът на този въпрос следва да бъде внимателно формуиран.

43. Действително от член 5, параграф 1, последно изречение от Директива 2008/48 е видно, че „кредиторът е изпълнил изискванията относно информацията по настоящия параграф [...], ако е предоставил „Стандартна европейска информация за потребителски кредит“, съдържаща се в приложение II. Наличието на клауза, с която се потвърждава получаването на документа, съдържащ стандартизирана европейска информация, удостоверява извършването на определено действие, което би потвърдило, че заемодателят е изпълнил преддоговорните си задължения за предоставяне на информация, *тогава и само тогава*, когато документът се окаже в съответствие с изискванията на приложение II към тази директива.

44. За сметка на това съм на мнение, че въпросната клауза изобщо не може да се разглежда като клауза, от която е възможно да се направи извод, че потребителят заемател признава точното и пълно изпълнение на преддоговорните задължения на заемодателя, осъществяващ дейността си като търговец, и следователно, че е налице преминаване на тежестта да се докаже изпълнението на тези задължения върху другата страна, което да може да компрометира ефективността на правата, признати от Директива 2008/48.

45. С посочената клауза заемателят удостоверява само извършването на определено действие (връчването на документа, съдържащ стандартизирана европейска информация), а не точното и пълно изпълнение на задължение (а именно, за връчването на документ, съдържащ стандартизирана информация, който отговаря на предвидените в Директива 2008/48 изисквания). С други думи, за разлика от разглежданата в решение *Rampion и Godard* (EU:C:2007:575) хипотеза, включването на типова клауза като разглежданата в главното производство не води до обезсилване на императивните разпоредби за транспониране на тази директива. Поради това според мен наличието на подобна клауза като средство да се докаже изпълнението на определено задължение само по себе си не е в противоречие с член 22 от Директива 2008/48, който има за цел да не допуска използването на договорни клаузи, водещи до заобикаляне на предвидените в Директивата задължения или до отказ от правата, които потребителите черпят пряко или непряко от нея.

46. Въпреки това, ако потребителят е признал, че е получил въпросния документ, при липса на оспорване или доказателства за обратното, от това може да се предполага, че той е бил информиран, преди да сключи договора за кредит. Това обаче е оборима презумпция, която е в пълно съответствие с принципа на ефективност. Потребителят винаги може да посочи, че не е получил документа или че той не отговаря на изискванията за изпълнение на преддоговорните задължения на заемодателя за предоставяне на информация. Според мен включването на типова клауза следва да не бъде допускано само ако осуетява възможността както на потребителя, така и на съда, да поставят под съмнение точното изпълнение на преддоговорните задължения на заемодателя за предоставяне на информация и за проверка.

47. Освен това, както по-специално подчертава СА СФ в писменото си становище, ако не се изискват действия от страна на трето лице, при липсата на клауза за признаване на връчването на потребителя на документа, съдържащ преддоговорна информация, заемодателят трудно би могъл да докаже, че надлежно е изпълнил задължението си за предоставяне на информация и че действително е връчил на заемателя документа с информация, както и да установи съдържанието му.

48. С оглед на изложените съображения предлагам на втория въпрос да се отговори, че Директива 2008/48 допуска включването на типова клауза, съгласно която заемателят признава, че е получил документа, съдържащ стандартизирана европейска информация. Тази типова клауза обаче не винаги представлява доказателство за точното и пълно изпълнение на задълженията, произтичаща от Директивата.

Г – По третия въпрос относно обхвата на задължението на заемодателя да направи проверка на кредитоспособността на потребителя

49. Третият преюдициален въпрос е относно това до каква степен при проверката на кредитоспособността на потребителя преди сключването на договора за кредит заемодателят, който осъществява дейността си като търговец, е задължен да провери истинността на изявленията, направени от потребителя.

50. Според мен отговорът и на този въпрос следва да бъде внимателно формулиран.

51. Най-напред, трудно е да се установи до каква степен СА CF се основава, както твърди, на доказателства за доходите и финансовите възможности на ответниците или просто е направило извод във връзка с кредитоспособността им въз основа само на неподкрепените им с доказателства твърдения¹⁵.

52. По-нататък, видно от съображение 26 от Директива 2008/48, член 8, параграф 1 от нея има за цел да се насърчава отговорното предоставяне на кредити по договори за кредит, което по-конкретно означава, че „кредиторите следва да имат отговорността да проверяват кредитоспособността на всеки отделен потребител“¹⁶. Тази цел може да бъде постигната, като заемодателят се увери в кредитоспособността на кандидата чрез най-подходящия или най-подходящите по негова преценка методи. Проверката може да се извърши с помощта, но не само, на доказателства относно неговото финансово положение, например фишове за заплата, банкови извлечения и документи за движението по банкови сметки, данъчни декларации. Не би могло например да се изключи заемодателят, който поддържа отдавна търговски отношения с определени клиенти, предварително да е запознат с финансовото положение на кандидатстващия за заем.

53. За сметка на това според мен Директива 2008/48 не изисква от кредитните институции да проверяват систематично верността на информацията относно приходите и разходите на потребителя, предоставена от него самия. Както личи ясно от текста на член 8, параграф 1 от Директива 2008/48, от заемодателя се изисква единствено да провери кредитоспособността на заемателя „въз основа на достатъчно информация, получена, когато е уместно, от потребителя и, ако е необходимо, въз основа на справка в съответната база данни“. Както според мен съвсем правилно отбелязва германското правителство в писменото си становище, тази формулировка подчертава правото на преценка, предоставено на заемодателя, да реши дали информацията, с която разполага, е достатъчна, за да удостовери кредитоспособността на кандидатстващия за заем.

15 — По делото на г-жа Ваккауз СА CF представя пред националния съд документ за доходи и задължения, подписан от нея и подкрепен с доказателства, но това не е направено по делото на съпрузите Vonato.

16 — Курсивът мой.

54. Този извод намира известна опора в това, че в Директива 2008/48 в крайна сметка не се възприема предложението¹⁷ на заемодателя да се възложи задължението да се увери в кредитоспособността на заемателя преди сключването на договора за кредит „с всички средства на негово разположение“¹⁸.

55. Без да се засяга възможността държавите членки да предоставят на кредиторите указания и насоки (вж. съображение 26 от Директива 2008/48), при това положение задължение единствено на заемодателите е да се уверят, че разполагат с „достатъчна информация“. Дали информацията е достатъчна няма как да не зависи от обстоятелствата, при които се сключва договорът за кредит, или от сумата по него. За сметка на това, заемодателят не би могъл да бъде упрекнат, че след като е събрал достатъчно информация относно кредитоспособността на заемателя, не е проверил точността или истинността ѝ.

56. В тази връзка е важно да се подчертае, че проверката на кредитоспособността е гаранция както за потребителя (тъй като служи за предупреждение да не поема задължение, което изначално няма да бъде в състояние да изпълнява), така и за заемодателя, който осъществява дейността си като търговец (и носи риска вноските за изплащане на заема да не бъдат погасявани).

57. Проверката на кредитоспособността, която е в интерес и за двете страни по договора за кредит, се основава на насрещни задължения. От една страна, заемодателят трябва да събере достатъчно информация, удостоверяваща платежоспособността на потребителя. От друга страна, потребителят трябва да оказва лоялно сътрудничество и се презюмира добросъвестност от негова страна при представяне на поисканите документи¹⁹.

58. Въпреки че заемодателят, ако изпитва съмнения в искреността на заемателя, може евентуално да извърши повече или по-малко задълбочено разследване, за да се увери в истинността на представените от поискалото кредит лице документи, това изобщо не се изисква от него във всички случаи. Той може да се ограничи с констатацията, че с оглед на предоставената му документация потребителят трябва да се счита за кредитоспособен.

59. Всеки друг подход би рискувал значително да ограничи условията за отпускане на потребителски кредити, а оттам и да постави под съмнение създаването на общ кредитен пазар, чието създаване, нека да напомня, е една от целите на Директива 2008/48²⁰.

60. От изложените съображения следва, че член 8 от Директива 2008/48 изисква от заемодателя да провери кредитоспособността на потребителя, основавайки се на достатъчно информация, без да се ограничава само с неподкрепените с доказателства изявления на потребителя. Обратно, посочената разпоредба не изисква от заемодателя, осъществяващ дейността си като търговец, да извършва систематична проверка, за да се увери в истинността на информацията, предоставена от потребителя.

17 — Вж. член 9 от Предложението за директива на Европейския парламент и на Съвета за хармонизиране на законовите, подзаконовите и административни разпоредби на държавите членки относно договорите за потребителски кредити (COM(2002) 443 окончателен) (ОВ С 331 Е, 2002 г., стр. 200).

18 — В това отношение произтичащите от Директива 2008/48 изисквания съществено се отличават от наскоро установените с Директива 2014/17/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 4 февруари 2014 година относно договорите за кредити за жилищни недвижими имоти за потребители и за изменение на директиви 2008/48/ЕО и 2013/36/ЕС и Регламент (ЕС) № 1093/2010 (ОВ L 60, стр. 34). По-конкретно съображение 22 от нея уточнява: „разпоредбите за оценката на кредитоспособността следва да бъдат по-строги в сравнение със същите разпоредби за потребителския кредит, кредитните посредници следва да предоставят по-точна информация за статута си и за отношенията си с кредиторите, с цел разкриване на потенциален конфликт на интереси, а всички участници в предоставянето на договори за кредити за недвижими имоти следва да подлежат на адекватно лицензиране и надзор“.

19 — Изискванията за добросъвестност и предпазливост се съдържат в посоченото в бележка под линия 17 предложение.

20 — Вж. съображение 9 от Директива 2008/48, както и в същия смисъл решение Rampion и Godard (EU:C:2007:575, т. 59).

Д – По четвъртия въпрос относно обхвата на задължението на заемодателя за предоставяне на разяснения и съдействие на потребителя съгласно член 5, параграф 6 от Директива 2008/48

61. Въпросът е свързан с тълкуването на член 5, параграф 6 от Директива 2008/48 и съдържа две части.

62. Първата част от този въпрос е дали изпълнението на задължението на заемодателя да предоставя подходящи разяснения на потребителя трябва да се предшества от проверка на неговото финансово положение и на потребностите му.

63. Буквалното тълкуване на разпоредбите на член 5, параграф 6 от Директива 2008/48 относно поясненията във връзка с предлагания договор за кредит и необходимостта да бъде адаптиран към нуждите на потребителя във връзка с разпоредбите на член 8, параграф 1 от нея относно проверката на кредитоспособността е причина да дам отрицателен отговор и в този случай.

64. Видно от текста на съображение 27 от Директива 2008/48, задължението за предоставяне на подходящи разяснения, посочено в член 5, параграф 6 от Директива 2008/48, има за цел да позволи на потребителя да вземе информирано решение при сключването на договор за заем. Всъщност на потребителя следва да се предостави „допълнителна помощ, за да реши кой от предложените договори за кредит най-добре отговаря на неговите потребности и финансово положение“, което може да наложи „предложените продукти [...] да се разяснят на потребителя чрез персонален подход, така че той да може да разбере какво отражение могат да окажат върху икономическото му положение“. Член 5, параграф 6 от Директива 2008/48 не упоменава в рамките на задължението на заемодателя да предостави разяснения задължението за проверка на финансовото положение на заемателя, а още по-малко на неговата кредитоспособност.

65. На този етап, както посочва СА СФ, не следва да се извършва оценка на кредитоспособността, която Директива 2008/48 урежда едва в член 8 с уточнението, че проверката на адаптираността към нуждите и финансовото състояние на заемателя следва да бъде извършена лично от него (заемодателят предоставя „подходящи пояснения на потребителя, за да бъде потребителят в състояние да оцени дали предлаганият договор за кредит е адаптиран“²¹), докато проверката на кредитоспособността се извършва по инициатива на заемодателя.

66. Това тълкуване според мен се потвърждава и от обяснителния меморандум към предложението за директива²², който посочва във връзка с предварителната информация за потребителя, че „[з]аемодателят и при необходимост кредитният посредник могат да поискат от потребителя и поръчителя само информация, която в съответствие с член 6 от Директива 95/46/ЕО е адекватна, релевантна и не надхвърля целта, заради която се събира и обработва. Потребителят и поръчителят са длъжни да отговорят точно и добросъвестно на въпросите, поставени от заемодателя и евентуално от кредитния посредник“. [неофициален превод]

67. От това следва, че член 5, параграф 6 от Директива 2008/48 трябва да се тълкува в смисъл, че не задължава заемодателя, който осъществява дейността си като търговец, да провери кредитоспособността на потребителя, преди да изпълни задълженията за предоставяне на разяснения и съдействие.

21 — Курсивът мой.

22 — Вж. посоченото в бележка под линия 17 предложение.

68. Втората част от въпроса е относно етапа, на който следва да е била предоставена преддоговорна информация, и дали евентуално тя трябва да е била предоставена в нарочен документ.

69. На първо място, относно етапа, на който както информацията, така и разясненията съгласно член 5, параграф 1 и параграф 6 от Директива 2008/48 трябва да са били предоставени, според мен е достатъчно да се отбележи, че тези разпоредби уреждат „преддоговорни“ задължения, което предполага, че потребителят е имал възможност да се запознае с информацията преди сключването на договора. Мисля, че това изискване може да се изпълни с включване на съответен текст в самия проектодоговор за кредит от момента, в който същият е бил връчен на потребителя и той е имал възможност да се запознае с него преди подписването му.

70. На второ място, член 5, параграф 6 от Директива 2008/48 не изисква никаква по-специална форма за изпълнение на задължението за подходящи разяснения, които заемодателят, осъществяващ дейността си като търговец, трябва да предостави на потребителя преди сключването на договор за кредит. И в този случай обаче съгласно принципа на процесуална автономия това не е пречка държавите членки да определят начина за изпълнение на задължението за предоставяне на разяснения съгласно член 5, параграф 6 от Директива 2008/48.

71. От това следва, че доказването на действителното изпълнение на тези задължения, което трябва да е адаптирано към всеки отделен случай (вж. съображение 27 и член 5 от Директива 2008/48), не изисква непременно да се подготви специфичен формуляр или документ.

72. Става дума за индивидуален подход към всеки потребител, видно от съображение 27 от Директива 2008/48, който предоставя на държавите членки да определят кога и доколко разясненията трябва да са били предоставени на потребителя „предвид конкретните обстоятелства, при които се предлага кредитът, необходимостта от предоставяне на помощ на потребителя и естеството на отделните кредитни продукти“.

73. От изложеното по-горе следва, че член 5, параграф 6 от Директива 2008/48 не задължава заемодателя, осъществяващ дейността си като търговец, да изготвя специфичен документ с разясненията, които е предоставил преди сключването на договора за кредит.

74. С оглед на всички съображения предлагам на четвъртия въпрос да се отговори, че член 5, параграф 6 от Директива 2008/48 трябва да се тълкува в смисъл, от една страна, че не задължава заемодателя да провери финансовото положение на заемателя или неговите потребности, преди да му предостави подходящи разяснения, и от друга страна, че подходящите разяснения, които заемодателят трябва да предостави, не биха могли да произтичат от договорната информация, съдържаща се в договора за кредит. Същевременно заемодателят не е задължен да връчи на заемателя отделен от договора за кредит писмен документ, с който да му предостави подходящи разяснения.

IV – Заключение

75. Предвид всички гореизложени съображения предлагам на зададените от Tribunal d'instance d'Orléans (Франция) преюдициални въпроси да се отговори по следния начин:

„1) Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета трябва да се тълкува в смисъл, че заемодателят следва да докаже точното и пълно изпълнение на своите задължения при сключването и изпълнението на договор за кредит.

- 2) Директива 2008/48 допуска включването на типова клауза, съгласно която заемателят признава, че е получил документа, съдържащ стандартизирана европейска информация. Тази типова клауза обаче не винаги представлява доказателство за точното и пълно изпълнение на задълженията, произтичаща от Директивата.
- 3) Член 8 от Директива 2008/48 изисква от заемодателя да провери кредитоспособността на потребителя, основавайки се на достатъчно информация, без да се ограничава само с неподкрепените с доказателства изявления на потребителя. Обратно, посочената разпоредба не изисква от заемодателя, осъществяващ дейността си като търговец, да извършва систематична проверка, за да се увери в истинността на информацията, предоставена от потребителя.
- 4) Член 5, параграф 6 от Директива 2008/48 трябва да се тълкува в смисъл, че не задължава заемодателя осъществяващ дейността си като търговец, да провери кредитоспособността на потребителя, преди да изпълни задълженията си за предоставяне на разяснения и съдействие.

Член 5, параграф 6 от Директива 2008/48 трябва да се тълкува в смисъл, от една страна, че не задължава заемодателя да провери финансовото положение на заемателя или потребностите му, преди да му предостави подходящи разяснения, и от друга страна, че подходящите разяснения, които заемодателят трябва да предостави, не биха могли да произтичат от договорната информация, съдържаща се в договора за кредит. Същевременно заемодателят не е задължен да връчи на заемателя отделен от договора за кредит писмен документ, с който да му предостави подходящи разяснения“.